

DOI: 10.48284/Haide2020.9.12

CORRESPONDÈNCIA ENTRE JOAN MARAGALL I CARME KARR¹

Lluïsa Julià
Universitat Oberta de Catalunya
ORCID: 0000-0002-0423-2832

Aquest epistolari es conserva al Fons personal de Joan Maragall (Arxiu Joan Maragall de la Biblioteca de Catalunya) i és consultable en línia. Consta d'un total de quaranta-quatre documents manuscrits autògrafs, entre cartes i postals: catorze textos escrits entre 1904 i 1911 per Joan Maragall a Carme Karr i trenta per Carme Karr a Joan Maragall entre 1906 i 1911. Pel que fa a la transcripció, es respecten els criteris d'edició de la revista *Haidé*. Abans del text, assenyalo, amb caràcters menors i entre claudàtors, la informació estrictament ecdòtica del document; i, al final, si escau, insereixo uns comentaris seguits, eventualment, de les indicacions bibliogràfiques, sense diferenciar entre les que tinguin relacions amb el contingut de l'epístola de les que fan referència a les meves notes.

1

12 març 1904

Dª Carme Karr de Lasarte

Senyora: tenia el propòsit d'anar a visitar-la avui (que em va dir que era el seu dia de visites) per a donar-li les grosses mercès del present que ens feu de les seva belles cançons; però, començant per la Clara, som quatre malalts a casa: febre, dolor, tos... la *grippe*; per ara res amenaçador, però cal estar-hi. Això, complicant-me altres atencions, me priva de moment del gust que li he dit; i com de tots modos no vull tardar més dies sense dir-li lo que tots li estimem l'obsequi, m'he atrevit a escriure-li sols per fer-li present i per a dir-li que ja gairebé cantem tots de memòria les atraïentes melodies, tan catalanes, tan populars i tan exquisides al mateix temps.

Afectuosos records de la Clara i els meus, i disposi de son agraït servidor

J. Maragall

1 L'edició d'aquesta correspondència forma part de l'estudi sobre la figura de Carme Karr que ha comptat amb l'ajut a la investigació literària de l'any 2020 de la Institució de les Lletres Catalanes.

Maragall fa referència al volum de Karr que conté «Preludi de Primavera» i «Cançó trista».

Karr, Carme. *Cançons per a cant i piano*, lletra d'Apeles Mestres i música de L. Escardot, 1903.

2

Olot, 17 setembre 1905

A Dª Carme Karr de Lasarte

Bona amiga, senyora: Li dono les grans mercès d'haver volgut fer-me present el seu agrado per aquell meu escrit. Quan un veu que ha lograt fer ressonar el propi sentiment en esperits de tal vàlua, troba que no hi ha pas mellor ofici ni més ben pagat que el d'escriptor públic.

Grans mercès també del seu interès envers tota la família. La meva muller s'ha refet ràpidament, està molt bona, agraeix moltíssim la seva salutació i li retorna amb tot afecte. Els petits, bons i contents, han aprofitat molt bé l'estada: salut també als de vostè, i bon a reveure'ns tots plegats. Mentrestant, com sempre, disposi d'un servidor

Joan Maragall

3

[Paper amb orla negra]

27 març 1906

Barcelona- Gràcia

R/c Major 227 – 2n

Amic senyor Maragall:

Permeti'm que li exposi una grossa pretensió, al fer-li la migrada ofrena del meu primer llibre, si llibre pot dir-se d'aquest grapadet de volves d'escardot collides amb quanta més bona voluntat que traça!

Vinc a demanar-li a vostè, l'exquisit i pulcre literat, el més sincer, vital i dolç de nostres poetes, la seva atenció, la seva opinió.

Mes sento ardents desitjos de *fer bé*, i vostès, els arribats, són qui m'han de dir amb franquesa, si puc anar avant o dec restar a la vora del camí, com los humils escardots que mai ningú remarca.

Aquest és el prec sincer que li adreço, senyor Maragall. No vegi en mi la dama, ni l'amiga, si pot esser; així em serà més franc. Senya-li'm fermament tots los meus defectes de literatura incipient, i sols tingui en compte l'atenuant de que, quatre anys escassos enrere, jo no havia escrit encara mai un sol mot

de català, essent francesa tota la meva modesta instrucció. I doncs a tant m'he atrevit, és just que jo pregui ara quelcom més que indulgència. Digui'm com ho tinc de fer per a portar una petiteta llavor a l'Art de nostra terra; ensenyi-me'l, el camí, si em creuen amb forces per emprendre'l. No li dolguin renys ni cops ni menys forta esporgada pel rústic i maltraçut escardot que tant voldria treure bella i sana i olorosa florida.

Sigui'm ben sincer, això li demano, mestre i senyor, i com més franc me sigui i com més públicament me digui les veritats, més bé em farà.

I ara, vulgui perdonar-me i rebre mil mercès a bestreta, amb l'afectuós saludo de S.S. i amiga

Carme Karr de Lasarte

Li prego faci presents a sa esposa les mellors memòries meves, que li adreço amb forces besos pels seus xamosos fillets.

El 1904 va morir la filla gran de Carme Karr, Montserrat, de 13 o 14 anys d'edat.

Escardot, L. *Bol·ves*, pròleg de Lluís Via. Barcelona, L'Avenç, 1906.

4

[Carta publicada a OC I, p. 1100-1101]

31 de març 1906

Dª Carme Karr de Lasarte

Senyora i amiga: Acabo de llegir les *Bol·ves* de L. Escardot i he trobat en elles lo primer que cerco en tota obra artística: emoció. A voltes m'ha semblat l'emoció del *fet* substituir-se o almenys ofuscar la vera, la serena emoció artística (principal exemple: els «Reis d'en Marianet») i això m'ha semblat un defecte, ben perdonable a l'artista que té a dintre un cor de dona, de mare. Però altres voltes he trobat ambdues emocions perfectament equilibrades com en «La mort de la lloca» que per a mi és la millor del llibre. Més fort fora encara «L'hereu» si no hi hagués una certa despreocupació en el desplegat de les escenes; perquè aixís com la primera pren una qualitat de capítol de novel·la, les altres són només esbossades, són moments, per més que n'hi haja un de tant feliç com el de posar-se la germana a alletar al petit, moment novel·lesc, dramàtic i poemàtic alhora que honoraria a qualsevulla firma per gran que fos. L. Escardot hi té do, en això de donar el cop: en totes les seves històries hi ha un moment que un se sent *empoigné*; i això vol dir do artístic. L'estil me plau en general per la sobrietat intensa: el diàleg és viu quan no és purament imaginat, inventat, però mai se pot dir que en el fons sia fals.

En resum, L. Escardot és algú que es fa sentir i a qui cal dir «benvingut» com a un gran que arriba. Si jo no estés apartat de fer crítica literària pel públic explicaria tot això a la gent. Per ara sols puc dir-li a vostè com a sincera impressió d'un amic i no cal pas que vostè em faci més cas que això. Lo que no sé com dir-li és mon agraïment i el de la meva esposa per ses amables paraules; però estiga certa de que corresponem a tant bon afecte.

Besi als seus infants en nom nostre i dels nostres, i rebí l'enhorabona pel present i pel gloriós pervenir que es complau en augurar-li son amic i servidor

Joan Maragall

Karr, Carme. «La mort de la Lloca». *Juventut*, núm. 314, 15 febr. 1906. Reproduït dins *Bolves* («La fi de *La Lloca*»). — «*L'hereu*». *Juventut*, núm. 173, 4 de juny de 1903.

5

Avui, 9 d'octubre 1906

Senyor D. Joan Maragall

Mon distingit i admirat amic: En Via acaba de dir-me que vostè s'estranyava de no haver rebut noves meves, després d'haver-me remès l'exemplar del seu admirable *Enllà* qui ocupa un dels llocs millors en ma petita biblioteca.

I no pot pensar-se quant m'ha contrariat la idea que vostè em pogués tenir per indiferent o poc agraïda envers la seva amabilitat. Per sort, nostre amic Via, segons m'ha dit, li ha assegurat que en mi no hi havia res d'això, sinó tot lo contrari, car vaig respondre *de seguida* —si no recordo mal—, parlant-li sols de la meva admiració profunda i sincera per la seva nova obra. Lo que sí recordo és que vaig enviar la carta per correu en lloc d'enviar-la a mà com ho he fet en altres vegades. I an això deu atribuir-se la seva pèrdua. Tantes altres vegades he tingut disgustos per aquest motiu! Mes cap com en aquesta ocasió: ho pot ben creure, senyor Maragall, i penso que així se'n farà càrrec, retornant-me la seva bona opinió.

Al mes d'agost —me crec que serà a primeries—, vaig anar un dia a casa de vostès, i em digueren que es trobaven a Blanes. No duia targeta, i és probable que també vostès ignoressin aquest detall.

Voldria remerciar-lo encara de paraula de ses bones lletres amb motiu de mes petites *Bolves* tan benèvolament jutjades per vostè, el mestre, i ensems que parlar d'*Enllà*, saludar a sa esposa, i reveure tota aquella gentilíssima niuada.

Espero no tardar masses dies en poder-me donar aquest goig, després del dolentíssim estiu que hem passat, mercès a una gravíssima malaltia del meu marit que em fa anar contínuament d'aquí a Reus, a on ara comença a estar convalescent *des de mitjans d'agost*.

Aixís vostè em donarà la seva opinió respecte a *Or i grana*. No és veritat que fem *ben mala* feina les dones?

Vulgui saludar a la seva esposa ben afectuosament i besar els seus petits per mi i pels meus que ja comencen a no ser-ho... petits.

I per vostè tota la meva admiració sempre, sempre més gran i profunda; totes mes excuses per... la deplorable administració de correus; i afectuosa i respectuosament se despedeix agraïda a. i. s.

R/c Major 227 – 2^a- Gràcia

Carme Karr

Carme Karr es va casar amb Josep M. Lasarte i Janer (1857-1921), escriptor i periodista, el 1890. Va estar internat llargues temporades a Reus i a Barcelona a causa de la seva malaltia mental.

Or i Grana. Setmanari autonomista per les dones. Primera publicació feminista catalana escrita exclusivament per dones. Karr hi col·laborà estretament i fou l'embrió de *Feminal*. Es publicà entre l'octubre de 1906 i el finals de febrer de 1907, amb un total de vint-i-un números. Va tenir un caràcter provocador, la broma i la caricatura hi van ser constants per defensar-se dels atacs que va rebre per part de periodistes i crítics. Són significatives les il·lustracions de Bagaria, Junceda, Opisso o Apa, també col·laboradors de *Cucut!*

6

10 novembre [1906]

Amic don Joan (segons la perdiueta). Aquí li remeto el primer número d'*Or i grana*, amb el «Som-hi!» d'en R. Vallès i Roderic i *les banderilles* de Xènia. M'he permès afegir al paquet uns quants articles de L. Escardot, *vells i novells*, i les hermoses poesies de la meva parenta Violette Bouyer-Karr.

Desitjo que tot aquest embalum no el maregi tant com ma visita d'ahir. Vulgui donar afectuoses memòries a sa esposa i besos a la gentilíssima collita. Per vostè la profunda admiració i simpatia de la més humil de ses confrases

Carme Karr

L'escriptora Violette Bouyer-Karr (París, 1875 – Var, La Provença, 1961?) portava la corresponçalia de *Feminal* a França. Era cosina de Carme Karr. Un poema seu, «Musiques», es va traduir a *Juventut*. Va ser la seva primera col·laboració a la revista. En fou l'ocasió la inauguració del monument erigit, a Saint-Raphaël (Var), al seu avi, l'escriptor i periodista Alphonse Karr, que va tenir una ascendència important sobre Carme Karr, a més de ser-ne el padrí.

Vallès i Roderich, R. (Redacció). «Som-hi!», *Juventut*, núm. 348, 11 oct. 1906, p. 641-644.

Xènia (Carme Karr). «Carta oberta endreçada a n'el Glosador de *La Veu de Catalunya*». *Juventut*, núm. 344, 13 set. 1906, p. 584-58.

— «A Xènius... i a molts». *Juventut*, núm. 349, 18 oct. 1906, p. 663-665.

7

12 novembre 1906

Grans mercès de tot, senyora; he passat dues vetlles ben agradables amb aquesta bella selecció que li torno adjunta. Ben confirmat he vist lo que em digué d'*Or i Grana*. Malaguanyat l'article tan fi i burleta; ben donada l'investida de *Juventut*. Llàstima també dels bells dibuixos de l'Apa. Grans mercès d'haver-me fet conèixer la «Musique» de la senyoreta Bouyer-Karr que trobo d'una gran distinció i que pot bé firmar amb son gran nom.

I de vostè primer vaig llegir els *Clixés*; el segon ja l'havia llegit no sé on, i és el més fort, sinistre. El primer, una delícia d'observació i de gràcia en el dir, i terrible en el fons. La «Parella blanca» és per espantar a molts. Aquests *Clixés* per la mostra resultarà una obra molt més feta que les *Bolves*. L'enhorabona per endavant.

Dels demés treballs alguns ne coneixia ja, com aquella «Andromaca» que ja tant m'impressionà a la primera lectura i que diria lo més fort, en sa sobrietat, de lo que li conec, si ara no hagués vingut a conèixer la «Posta serena» que em sembla ja una cosa en son gènere insuperable. És tota una gran novel·la comprimida sens esser deformada: és tota emocionada, i té un final sublim. Senyora, d'aquí ja no es passa.

I jo li torno a donar tantes mercès que ni sé com dir-li. Disposi sempre de son admirador i amic,

Joan Maragall

Bouyer-Karr, Violette. «Musiques/Música», trad. de Pau Lliví i Gasés (Lluís Via). *Juventut*, núm. 327, 17 maig 1906.
Karr, Carme. «Parella blanca». *Juventut*, núm. 292, 14 nov. 1905. Reproduït dins *Clixés*. *Juventut*, 1906.
— «Andròmaca». *Juventut*, núm. 308, 4 gen. 1906, p. 10-11.
— «Posta serena». *Juventut*, núm. 320, 29 març 1906, p. 197-200.

8

[Targeta de visita amb orla negra]

16 novembre 1906

Aquí té el meu llibre, bon amic senyor Maragall.

Tant de bo mereixi de vostè l'opinió amb què tan generosament ha pagat els primers petits esclats de la meva obra.

Envio a sa esposa mes millors records i besos als gentilíssims fills

Carme Karr de Lasarte

Escardot, L. (Carme Karr). *Clixés. Estudis en prosa*. *Juventut*, 1906.

[Carta publicada a OC I, p. 1101, amb data, errònia, de 31 de novembre de 1906]

21 novembre 1906

Sra. D. Carme Karr de Lasarte:

En aquest moment acabo de llegir el seu llibre i encara em sento de la forta empremta d'aquella carta de «consciència». Ja li asseguro que és de debò allò... (menys l'amenaçar-lo d'haver trobat un home que somnia sol –que no em resulta prou veritable) és tant real que esborrona. Per a trobar quelcom equivalent en el mateix llibre he hagut de tornar a lo primer que m'hi fou nou, «L'esclat». Jo en aquest llibre hi trobo un bon avenç sobre *Bolves*. Les coses fortes hi són expressades més sobriament i amb serenitat artística. No vull dir que no es puga anar encara més enllà per aquest camí, però el cas és que vostè ja hi marxa. Ah!, tampoc puc ometre el «¡...!» Quina novel·la tenim dret a esperar-ne de vostè... si no va massa de pressa apremiada per a fer el llibre! Perquè en aquest hi ha algunes coses que –vostè mateixa ho diu amb noble lleialtat a l'epíleg– són inventades, i això no pot esser, no és art ben seriós com vostè té... obligació (perdoni) de fer.

Encara em descuidava «Ella rai» que també és de la família dels forts, i aquelles finíssimes «Maternitats». Però si em deixo dur potser en cap deixaré de trobar-hi quelcom d'alabar: i no ho vull fer, perquè a vostè li convé ... rigor. Perdoni la franquesa, que és a fi de bé, i grans mercès per tantes atencions com li deu son amic que, junt amb l'esposa i fills, la saluda afectuosament

Joan Maragall

«Consciència» és l'últim relat de *Clixés*; s'hi exposa el sentiment d'abandó d'una dona a través d'una extensa carta que envia al seu marit i el desig d'estimar.

A «L'esclat» es posa en evidència l'actitud despòtica d'un home vers la seva dona a qui exigeix «acatament i obediència» perquè n'és «l'amo», mentre ell fa la seva vida i manté altres relacions.

Amb el títol «¡...!», Karr planteja la prostitució per diners d'una dona burgesa.

A «Ella rai» es presenta la doble moral d'un grup de dones burgeses que envien a una sort incerta una institutriu francesa.

«Maternitats» correspon al relat «Clixé d'agost», amb una dedicatòria a Joan Maragall.

Karr, Carme. «Clixé d'agost». *Juventut*, núm. 290, 31 jul. 1905.

[Tarja amb l'anagrama de L. Escardot]

31 de març 1907

Distingit senyor i amic:

Malgrat tots els meus esforços, *Feminal* no podrà sortir fins en el corrent d'abril, mercès (!) an el cartellista Sr. Casas que ens obligarà a donar un primer número... estantís. Oh, quins començaments

més entrebancats! Voldria tornar a veure'ls a vostès, i no n'he pogut trobar l'instant, i demà, que és dilluns de Pasqua, penso anar a reposar-me unes quantes hores a Blanes –que no conec– i del qual la Lluïsa Vidal, qui s'hi troba acabant uns quadros, me'n parla amb entusiasme.

Avui vinc a amoïnar-lo amb aquests mots per dos motius: el primer demanar-li si es recorda de la promesa per *Feminal* (núm. de maig); després quina impressió ha rebut de la lectura de *Nàufrags*. Li confio les adjuntes cartes, una de les quals, la primera, vaig ensenyar an el Sr. Pin i Soler qui em digué que estava llegint l'obra i li plavia molt! Posteriorment rebí l'altra. Faci Déu que el nostre pobre i bon amic tingui sort! L'ho necessita molt, ho pot ben creure. En fi! Veurem.

Vulgui perdonar-me la insistència meva i recordar-me a la seva esposa i a sos gentils fillets als qui els meus besen afectuosament! Per vostè respecte i simpatia de la s. i a.

Karr

El 28 d'abril de 1907 es publica el primer número de *Feminal*. S'obre amb una gran fotografia de D. Maria Josepa Massanès, referent de la poesia en llengua catalana escrita per dones. La segueix l'article «La nostra finalitat» que signa Carme Karr, que, com a directora, s'ocupa de multitud de feines. Hi destaquen les signatures d'algunes de les protagonistes més rellevants del moment i col·laboradores assídues: les pintores Lluïsa Vidal, principal il·lustradora de la revista i amiga personal de Karr, i Josefina (Pepita) Teixidor (no em consta que hi col·laborés Ramon Casas), la compositora Narcisa Freixas i l'escriptora Dolors Monserdà. També s'hi presenta Violette Bouyer-Karr amb el títol «Lo que es diu a França». La corresponsalia d'Anglaterra s'enceta amb un article i fotografies sobre les sufragistes, signat ET. En el núm 2 s'incorpora Rachel Challice, del Lyceum Club de Londres.

Nàufrags, de Prudenci Bertrana, va ser guardonada amb el primer Premi de la Biblioteca d'*El Poble Català* l'any 1907 dotat en 900 ptes.

Carme Karr insisteix en la importància d'aquest premi a Xavier Monsalvatge Iglésias (carta del 5 d'abril de 1907). Karr mantenia amistat amb Prudenci Bertrana i la seva filla Aurora Bertrana. N'ha quedat constància en el Fons Bertrana (Universitat de Girona).

11

[Tarja amb l'anagrama de L. Escardot]

16 d'abril 1907

Amic Sr. Maragall:

El nostre bon amic Via està passant una terrible pena: el seu pare, l'únic ser que al món li restava, va morir ahir sobtadament en un dels automòbils de la Catalana a les 8 del matí.

Fins al vespre no s'ha trobat el cadàver a l'Hospital Clínic. Jo sé quant en Via estima a vostè, i per això li dic. Jo no puc estar prop d'ell com voldria en aquesta ocasió, mes que poques estones, car ahir vaig tornar de Reus amb el meu pobre Pepe qui es troba en un estat de salut deplorable.

I permeti'm que encara en ocasió com aquesta el remerciï per lo seu interès respecte de *Nàufrags*.

Amb els meus records a sa esposa i besos als seus fills, me repeteixo sa devota a. i s.

Carme Karr

En Via viu a Gràcia, Major 27-219 3r. 2a.

«El meu pobre Pepe» és Josep M. Lasarte i Janer (Barcelona, 1857-1921), escriptor i periodista. De jove havia estat pròxim a Valentí Almirall i era amic de Pin i Soler i de Rossend Arús, amb qui havien publicat obres d teatre. Pertanyia a la lògia *Verdad*, signava amb el nom d'Ausiàs March. El 1890 es casa amb Carme Karr. Van tenir tres filles i un fill.

12

[Paper de la *Il·lustració Catalana*. Mallorca, 287, Barcelona. Tampó de color vermell de *Femina!*]

10 maig 1907

Senyor D. Joan Maragall:

Distingit amic: Vaig escriure-li el dijous passat, una carta un poc urgenta i ahir, al parlar amb en Lluís Via, de la meva estranyesa al no rebre resposta, vaig sapiguer que es trobava vostè a Caldetes.

Això m'obliga a molestar-lo fins a aquell lloc de repòs, per demanar-li si s'ha enterat de la meva carta, i si podem comptar per al vinent número de *Femina!* amb la seva honrosa col·laboració.

Si vostè no pensa permanèixer seguidament a Caldetes, i ve algun dia d'aquests a Barcelona, li agrairia vivament que m'ho fes saber, doncs, m'urgeix parlar-li.

Vulgui donar bones memòries a la seva esposa i besos als seus fillets, reservant per a vostè l'afectuos record de la seva devota admiradora i amiga

Carme Karr de Lasarte

13

[Paper de la *Il·lustració Catalana*. Mallorca, 287, Barcelona. Tampó de color vermell de *Femina!*]

juny 1907

Senyor En Joan Maragall

Distingit senyor i amic:

Esperant trobar una hora lliure per anar a veure'ls, han anat passant per mi molts dies i fins moltes setmanes entre mil cabòries de tota mena, sense que em fos possible realitzar el meu propòsit.

I ara em porten a vostè dues coses de transcendència que desitjo sotmetre-li. La primera és pregar-li em dongui dia i hora per presentar-li una dama espanyola, escriptora notable qual nom no deu esser-li desconegut: Blanca de los Ríos de Lampérez. Aquesta senyora porta per vostè un encàrrec de la presidenta de la secció de literatura de Madrid Dª Emilia Pardo Bazán, i m'ha pregat acompanyar-la a fer-li una visita.

D'aquesta dama desitjo també parlar-li, aixins com de la vetllada que, el dia 14 de juny, *Feminal* li donarà en l'Ateneu amb la cooperació de la secció de Literatura, i per la que esperem la presència de vostè.

L'altre prec que vull fer-li, senyor i mestre, és encara més *interessant* que els primers, doncs, tracta d'obtenir de la seva atenció amable unes poques quartilles per la primera plana de *Feminal* de juny, quelcom que ens sigui nord per nosaltres en la nostra obra cultural femenina, quelcom que ens digui l'opinió i els consells del gran i del bo Maragall, el mestre estimat i venerat, si creu vostè la meua revista digna de la seva valiosa firma.

Esperaré a rebre la indicació de vostè referent al dia i hora de nostra visita, doncs estic tan atrafegada i tan voltada d'amoïnos que trobo a penes el temps de menjar i dormir, i em doldria pujar a Sant Gervasi sense trobar-lo.

Per guanyar temps i estalviar-me fatiga, fa vuit dies que he canviat de casa venint-me ara a viure al costat de la *Il·lustració Catalana*, on *Feminal* té la seva redacció.

Per consegüent, tenen vostès una nova casa al carrer de Mallorca 289 4rt. 2^a on seran els benvinguts.

Vulgui fer-me a la memòria de la seva esposa i besar, per mi i els meus, els seus fills, entretant pugui fer-ho jo personalment; i rebí per vostè tot l'afectuos i admiratiu respecte de la seva amiga

Carme Karr de Lasarte

Blanca de los Ríos (Sevilla, 1859 – Madrid, 1956). Escriptora i crítica literària. Amiga d'Emilia Pardo Bazán.

Karr detalla la vetllada dedicada el 14 de juny de 1907 a Blanca de los Ríos a l'Ateneu i la relació amb les poetes catalanes i els poetes que les presenten. Obrí l'acte Carles de Fortuny, president de la secció de Literatura de l'Ateneu. Carme de Castellví d'Armet, comtessa del Castellà, va fer la semblança literària de l'escriptora andalusa i Dolores Monserdà llegí poemes propis. S'interpretaren cançons de Narcisa Freixas i Carme Karr. Hi assistiren entre d'altres Josep Carner, Xavier Viura i Jaume Bofill que llegiren poemes de Maria Antònia Salvà, Maria Gràcia Bassa i Víctor Català. Carme Karr va cloure l'acte referint-se a la tasca de *Feminal* per al progrés de la dona catalana.

Karr, Carme. «*Feminal* a l'Ateneu Barcelonès». *Feminal*, núm. 3, 30 juny 1907.

1 d'agost 1907

R/c Mallorca 289, 4r

Sr. D. Joan Maragall

Distingit amic i mestre admirat: Altre cop vinc amb pretensions pidolaires a torbar son estiueig; mes amb tanta amabilitat i condescendència vostè m'ha tractat sempre, que no li ha d'estranyar tan lògica importunitat de part meua.

El prec d'avui és el següent:

En Lluís Via, el nostre bo i benivolgut amic, és enguany president dels Jocs Florals de Badalona organitzats per *Gent Nova*. Aquest entitat publica son retrat en el nº extraordinari que fa amb motiu de la festa que és el 15 del present agost.

Ara bé, voldria vostè que tant coneix l'amic, el prosista, el poeta, l'home de cor, enjoiar dit número extraordinari amb unes línies parlant d'ell, per anar sota el seu retrat? Quina mercè i quin honor ens faria! Quina alegria fonda donaria al pobre Via tan sol, tan malalt, tan trist sempre! Quin motiu més d'afecció envers vostè de part d'ell qui ja tant el considera!

En fi, senyor Maragall: vostè mateix. Mon prec és fet i espero sa benvolença: amb una o dues quartilles i la seva firma pot vostè fer molts cors contents i envanits.

Mes caldria tenir-ho pel dia *6 lo més tard...* És molta exigència, celeritat? Perdoni.

També li estimaria que em contestés a volta de correu si no li és possible complaure'm a fi de que jo cerqués un altre amic i coneixedor d'en Via qui volgués fer-li la petita pseudo-biografia, anc que no fos la corona d'una firma com la de vostè.

Espero que l'estiu, a vora mar els proba a tots, grans i petits. Jo, per no perdre la costum de patir, tinc el noi malalt al llit d'una febre gàstrica, i... les penes de consuetud.

Vulgui saludar molt afectuosament la seva esposa i besar els seus petits en nom propi i dels meus, i rebre per vostè, amb totes mes excuses, l'expressió del més afectuós respecte de sa a. i s.

Carme Karr de Lasarte

Va semblar-li bé *Feminal*?

15

Caldetes, 2 agost 1907

Dª Carme Karr de Lasarte

Amiga i senyora: Jo no haig de negar-li mai res que vostè em demani i jo puga fer; però si ens demana per en Via gairebé li diré que, encara que no ho pogués fer, ho faria. O almenys ho provaria com he fet ara escrivint les adjuntes fulletes entre el traüt dels preparatius per a anar-me'n demà a Olot (casa Domènech) on me tindrà, com per tot, a la seva disposició fins a fi de mes probablement.

No sé doncs si lo que li adjunto és digne del vostre amic; vostè ho judicarà millor i li prego que obri amb absoluta llibertat i sense el més petit compromís d'inserció.

A tots ens ha condolgut lo que diu de que té el noi malalt. Que Déu li torni la salut i a vostè el repòs, i ben aviat. Ho desitgem amb molta ardència.

A nosaltres ens prova bé Caldetes. Jo me'n vaig a Olot amb les tres grans només, per ara. *Feminal* no el veig, però estant en les seves mans ja sé que ha de marxar bé. Suposo devia rebre uns versos que vaig enviar-li, uns fulls d'àlbum.

Rebi l'expressió del nostre bon afecte i especialment de son amic i servidor

Joan Maragall

Maragall, Joan. «Lluís Via i Pagès». *Gent Nova*, núm. 299, 15 ago. 1907, p. 3.

16

[Paper de la *Il·lustració Catalana*. Mallorca, 287, Barcelona. Tampó de color vermell de *Feminal*]

12 agost 1907

Senyor D. Joan Maragall.

Estimat i respectable amic:

Estic profundament agraïda per lo que vostè acaba de fer per aqueix excel·lent i honrat Via; i voldria que en el cor de vostè hi repercutís l'alegria i l'emoció que sentirà el nostre amic al llegir les admirables i sentides planes que vostè m'ha enviat.

En Via l'estima a vostè amb el cor d'un amic i l'esperit d'un artista; jo, que ho sé com ningú, puc apreciar la intensa alegria que tindrà.

El nostre amic –que vostè demostra conèixer també, tant a fons– viu molt sol i tan privat de les joies santes com tenim els qui veiem al voltant nostre sers estimats que són carn i vida nostre, que ha d'esser doblement sensible a uns actes de simpatia com el de vostè envers ell.

I que justes, i que sinceres són les seves frases!

La gent de Badalona està joiosíssima de l'atenció que vostè els fa, i el seu article ha promogut un ver entusiasme.

I jo que tinc pel bon Via una vera afecció d'amiga, de germana, de deixeble, jo que tant li dec com a guiador de mos primers passos en la literatura catalana, jo que l'he vist patir sol, triste, pobre i malalt, sense una mare, una germana o una muller per aconhortar-lo, jo que sé la vida de penalitats i sacrificis que ha portat sempre, aquest pobre amic, qui tal volta té la vida més curta que nosaltres, jo no trobo paraules amb què remerciar la bondat i delicadesa de vostè!

Voldria tant que el sentís sempre, el meu agraïment, que per això m'atreveixo a oferir-li la més patent memòria meva: el meu retrat qui li parlarà sempre de la seva bona acció d'ara... Quanta gent li està obligada senyor Maragall!

En el número extraordinari de *Gent nova*, vostè hi veurà un modest treball meu que he cregut poguer encapça[la]r amb son valuós nom. Ben poca cosa, ai!, per lo que vostè és i es mereix; mes jo no tinc millor penyora per a vostè, després del sentiment d'admiració que li professo.

A l'enviar a *Gent Nova* aquest treball que porta el títol de «Platja» i que no és altre que la impressió que em causà l'aplec del tornaboda de la festa del Vendrell en l'hermosa platja de Coma-ruga –on estiueja la meua filla petita amb la família d'en Via–, vaig dedicar-lo al poeta d'*Esteles*.

Mes... jo havia tirat als Jocs Florals de Badalona un treball en prosa –un tros de vida d'un pobre mort– que duia per títol «El finir del lliure». I l'havia tirat no escrit amb la meua lletra per a que fos ben desconegut l'autor. Aquest petit treball –pàgines viscudes–, ha sigut, per unanimitat, guanyador de l'unça d'or: el primer premi de prosa.

Quan s'ha publicat el veredict i que han sabut tots que era meu el premi, el pobre Via n'ha tingut pena i alegria, car havent-hi en el jurat quatre companys de *Juventut*, ell, en Zanné, en Miquel i Planas, en Busquets i Punset, qui no havia de tindre un petit dubte sobre la parcialitat del jurat?

Això ja no pot evitar-se, mes vaig a corre-cuita fer treure la dedicatòria del meu article a *Gent Nova*; haguera semblat tant un homenatge d'agraïment envers el President qui em premiava!

I no vaig voler posar altre nom que el de vostè, en lloc del d'en Via, ja que l'homenatge d'agraïment, el real, el veritable, és vostè qui n'és, de ma part, mereixedor.

Vol perdonar-me aquest canvi que crec de mon dever fer-ne-li sabedor?

El dijous rebrà alguns exemplars del número en qüestió.

Avui he rebut la seva grata postal que m'ha donat bona alegria amb l'opinió que li mereix la meua obra. Ja hi deu trobar vostè moltes futilitats –que no són, en mon programa, inseqüències. Mes són indispensables per a que la dona *llegeixi*. Entre dues mundanitats, inquibeixo quelcom d'altrament pràctic que els punts de malla i els ous a *la maréchale* o la pomada per fer créixer les pestanyes. La dona d'aquí es comença a moure... però, quant lentament!

Vaig rebre les hermoses poesies de vostè. Espero una ocasió digna de publicar-les. El dia en què vostè tingui una horeta lliure i em vulgui enviar unes quantes quartilles d'orientació femenina... o el que sia –que tot ha d'esser ho–, l'hi estimaré en l'ànima.

Va veure l'article d'en Pin i Soler?... Ara sortirà un hermosíssim treball que ahir va enviar-me en Ruyra des de Blanes.

Tothom m'ajuda; grans mercès a tots vostès!

Jo treballa nit i dia amb aquestes calors espantables. He tingut malalt el meu Joan més ara, g. a Déu ja va bé! El meu pobre Pepe segueix igual en la casa de salut de Les Corts. Començo a perdre tota esperança de refer algun dia la meua pobra llar... cementiris, manicomis... Ah Sr. Maragall, si mai vostès se sentessin desgraciats –que no és possible–, pensi en nosaltres; en mi, i veurà com no sentiran tan fondes les seves penes.

Comprenc ara aquells qui beuen per a oblidar. Jo no paro un moment de treballar, és la meva borratxera: pensant en tantes coses diferents, quan a l'anar pel món vaig capficada, no veig els marits i mullers que van de bracet; quan m'estic en la redacció corregint probes, traduint, organitzant, fent en petit una feina com la d'en Via a *Juventut*, no penso en que hi ha dones que es passegen i estiuegen i es diverteixen; quan torno a casa on m'esperen munts de papers, no veig tant el buit de la filla i de l'espòs i dels pares...

No penso mai, perquè *no vull pensar...* no vull ni puc deixar-me vèncer pels records i les recances. Viure pels que em resten... treballar per ells; perquè no em dono pena davant de vostès de dir que avui necessito treballar perquè als meus fillets no els manqui res. Les malalties crudels, les morts, se n'enduen els cabals.

I ara m'adono de que aquesta carta s'ha anat fent interminable. Perdoni'm en atenció a què tan poques vegades m'és dat escriure per gust com ara! I com n'abuso!

Desitjo que tots estiguin bé, ara i sempre, i que vagin creixent, creixent aqueixos exquisits plançons de la més exquisida de les mares, del més amorós i més gran dels pares.

A les tres filletes que l'acompanyen, nostres millors records; i quan escrigui a Caldetes, lo mateix li recomano per la seva esposa i els petitets. I al meu amic Joan-Antoni?

Jo els preparo pel vinent hivern una tarda de rondalles i cançons, i caramelos, als seus menuts tan xamosos.

I per vostè, sols sé enviar-li l'expressió del més sincer dels afectes, de la més gran admiració i de l'agraïment més coral

Carme Karr

Avui li he fet remetre a Olot un núm. de la *Crònica* i de *La ressenya*: el primer conté un bonic quadret d'en Via. En els meus treballs hi trobarà encara més impressions de Coma-ruga.

El poeta d'*Esteles* és Lluís Via.

Karr també és guardonada, en aquests Jocs Florals de *Gent Nova* de Badalona, els anys 1908, 1910 i 1911. El 1912 en presideix el jurat. El mateix any obté la Copa artística dels Jocs Florals de Barcelona per l'obra *De la vida d'en Joan Franch*. (*Fragments*).

La ressenya de l'Hospitalet, que sortia els diumenges, va ser dirigida per per Anton Busquets i Punset, catalanista lligat a Solidaritat Catalana.

Karr, Carme. «Platja. A en Joan Maragall». *Gent Nova*, núm. 299, 15 ago. 1907, p.7.

— *La fi del lliure: novel·la inèdita i original*, L'Avenç, 1924.

17

[Fotografia de Carme Karr reproduïda en la Carta postal Napoleon A. y E. F. Estudio fotográfico Rambla Santa Mónica 15 y 17, Barcelona]

Agost de 1907

A Joan Maragall, el Mestre i l'home de cor: Una deixebra d'en Lluís Via: grans mercès

Karr

18

[Postal. Reproducció de *Frauenbildnis. Portrait of a Lady*. École Française – Pastel de Chardin. Musée du Louvre, Paris]

14 desembre 1907

Sr. D. Joan Maragall. Alfonso XII Torre, prop estació. St. Gervasi de Cassoles. Interior.

Vulgui perdonar-me, amic distingidíssim, si fins a avui no he respost a ses immerescudes lletres amb motiu del meu article a *El Poble Català*! Volia anar a veure'l d'aprop, aquell beneït interior qui m'és un consol i una alegria. Però tinc –a més d'ocupacions de dia en dia més feixugues–, el meu marit amb nosaltres encara un poc malalt, i això em lliga per moltes hores a casa. Cregui que tan aviat pugui veure'm lliure per un parell d'hores, per a donar-me egoïstament el goig d'anar a veure-la «la casa del Poeta plàcida i amable entre les verdors».

Ben afectuosament de vostès amiga sincera

Carme Karr

A l'article, Karr fa una crida per recollir diners per pal·liar la pobresa deguda a unes inundacions. Hi relata la mofa que n'hi han fet molts homes; però la crida des de *Feminal* sols ha tingut tres respostes. Poc després, a *Feminal*, s'organitza l'ajuda. Dolors Monserdà en presideix la junta i també publica un article per recaptar fons.

Karr, Carme. «Un capítol trist», *El Poble Català*, 12 nov. 1907, p. 1.

Monserdà, Dolors. «A les senyores». *El Poble Català*, 6 des. 1907, p. 1.

19

Barcelona, 11 març 1908

Distingit senyor i amic:

Una inacabable sèrie de contratemps entre els que les malalties porten la davantera, i un agombolament de feina, m'han privat des de molts mesos d'anar a *reposar* uns instants en eixa casa benvolguda, i

beneïda novament, segons m'ha sigut innovat. I cregui que no són pas les ganes que m'han mancat per a fer-ho, sinó el temps i l'ocasió.

Aquesta se'm presenta novament, amb motiu de fer-li un prec.

Tinc per amiga una dama de la bona societat barcelonina a la qui vaig conèixer per mediació de l'esposa d'en Francesc Matheu.

Aquesta dama, qual nom és Josefa Casagemas de Llopis és dona de gran cor i de cultivadíssima intel·ligència. Naturalment és, doncs, gran admiradora de vostè de qui coneix un per un tots els passos dintre les lletres; però admiradora profunda, entusiasta com poques, i com poques dones ben penetrada de l'esperit de la seva obra poètica.

Fa molts anys que la meva amiga covava l'esperança de conèixer personalíssimament el més admirat dels seus poetes, i d'ençà que va arribar a ses mans mon petit article, «D'una col·lecció de figures d'alabastre», aquella esperança s'és tornada desig, i desig fervent.

Vol doncs vostè, senyor Maragall, permetre que el dia en [que] jo torni a «la casa del poeta plàcida i alegre entre les verdors» m'acompanyi la meva amiga?

Ella és avui ja àvia de dos petitets deliciosos com els de vostès, però una àvia encantadora qui ansia conèixer d'aprop tots aquells caparrons del quarto de la sardana.

Esperant la seva resposta, els envio a vostè i a la seva esposa, amb l'expressió de la més sincera amistat, una felicitació per el nou fill amb un bes a cada un dels 11 (?).

La seva a. i. s.

Carme Karr

Josefa Casagemas Coll (Barcelona 1859-1943). Casada amb Antoni Llopis Puig, es va involucrar en el moviment feminista i va escriure regularment a *Feminal*. La seva figura ha estat estudiada per Dolors Rodríguez Roig.

En l'article no signat («D'una col·lecció»), Karr descriu la casa de Maragall, els espais, l'harmonia completa de la família, l'estimació dels esposos, etc. No hi cita mai el nom del poeta.

[Karr, Carme]. «D'una col·lecció d'alabastre», *Feminal*, núm. 21, 27 des. 1908.

Rodríguez Roig, Dolors. *Carles Casagemas i Coll: vida i obra d'un burgès bohemí*. Tesis doctoral. UAB, 2014, p. 26.

Avui, 7 maig 1908

Distingit amic:

En la inseguretat de trobar-lo aquests dies a casa seva m'he determinat a escriure-li per adreçar-li un prec que espero, veurem, mes companyes i jo, atès per vostè amb la bondat i atenció que el caracteritzen. Se tracta de demanar-li que tingui a bé assistir diumenge vinent, a Vilafranca del Penedès, a demés de

l'acte de la col·locació de la primera pedra al monument d'en Milà i Fontanals, a l'entrega de la corona costejada per les dones catalanes, i que serà col·locada en la tomba de l'il·lustre fill de Vilafranca, fins a tant que no sigui terminat el monument.

Mes companyes i jo n'hi restarem profundament reconegudes, ja que elles m'han fet llur intèrprete a prop de vostè!

Esperant la consecució dels nostres desitjos, i enviant-li records per tots los seus, el saluda amb afecció i respecte,

S. afm a i s.

Karr de Lasarte

21

[Postal. Església de Sta. Maria. Blanes]

13 juliol 1908

Sr. D. Joan Maragall. Carrer de la Pau. Caldetes (Barcelona).

Des de Blanes els saluda afm. sa bona amiga i admiradora que els estima

Carme Karr

22

[Postal. Reproducció a color d'un quadre impressionista. Paisatge tardoral d'una barqueta en un llac]

9 gener 1909

Sr. Don Joan Maragall, senyora i fills. Alfons XII, 74. S. G. Interior.

Soc jo l'agraïda, senyor i amic.

Va veure el núm. anterior de *Feminal*, el de novembre? Si no el té, digui-m'ho i li enviaré.

Que l'any que comença sia per a vostès continuació de les ventures gosades fins ara; tots ho desitgem coralment, en aquesta llar sempre trista, car el qui sofreixen –diuen– que en saben molt de ben estimar

Carme Karr

23

17 febrer 1909

Mallorca, 299, pral. 2a

Senyor i amic benvolgut:

L'atzar, que en aquesta ocasió pot ben anomenar-se providència, ha fet que es trobés esser amic de casa un jove catedràtic d'aquesta Universitat, gran admirador i casi... polemista de vostè.

Segurament el nom de D. Eusebio Díaz, i els seus escrits recents en *La Catalunya*, no són per a vostè desconeguts, i això m'autoritza a pregar-li que em permeti presentar-li el nostre amic qual més gran desig és, avui, oferir-li els seus respectes.

I jo, que mai trobo temps per a complir envers mi, coses grates, me veuré obligada a passar uns moments de repòs i alegria reveient l'amable aplec de més... dotze?, figures d'alabastre.

Alhora podré personalment oferir-los la nova casa on sempre viu per a vostès un afectuós respecte i una sincera i invariable amistat.

Vol fer-me la mercè de dir-me quins són els dies i les hores més oportunes per a la vostra visita?

Amb nostres saluts a la seva esposa i besos als petits, és sempre sa devota admiradora i a. afm.

Carme Karr de Lasarte

24

[Postal. Lloret de Mar. Festes de Santa Cristina. Organització de la processó]

Avui, divendres, 25 febrer [1909]

Senyor D. Joan Maragall. Alfonso XII, 73. S. Gervasio. Interior.

Amic Sr. Maragall:

Si a Déu plau, demàensem anar a saludar-lo, però no per això deixi vostè els seus afers, si els té. Serà vers les 5 de la tarda. Amb afectes i salutació

25

10 març [1909]

Senyor D. Joan Maragall

Estimat senyor i amic:

Un atzar que no sé si dir-ne providencial, ha portat de nou a Barcelona la dida que ja una vegada els

vaig oferir. Ara és viuda i cria una magnífica nena de cinc mesos. Ha portat també sa filla gran per a *niñera*, però no espera tenir la sort de tenir-la al seu costat en la casa on presti els seus serveis.

Com jo sé –per experiència– el mal de cap que dona el necessitar i *l'encertar sobre tot*, aquests... *complements* maternals, he pensat de seguida en vostès, per reunir la meua recomanada condicions de salut, d'honradesa i bondat de caràcter immillorables.

La dida se troba ara aquí, sense grans presses, fins a trobar una bona col·locació; però a l'arribar a Barcelona s'ha apressat a venir-me a trobar.

Sense cap llei de compromís, creuen vostès que la meua oferta pot esser-lis útil?

No han de fer més que enviar-me dos mots de recado, i prou.

Lo que els agrairé és que m'ho facin saber com més aviat millor.

Amb carinyosos besos als petits i els més afectuosos saluts per a vostè i la seva esposa, és sempre la molt adicta a. i s. afm.

Carme Karr

Mallorca 299, pral, 2a.

26

11 març 1909

Sra. Dª Carme Karr de Lasarte

He rebut, mi senyora, la seva amable carta, i amb la Clara li estimem molt la indicació d'una conveniència que realment no podria venir més al punt, perquè l'adveniment del nou infant és qüestió de dies i potser només d'hores. Però és el cas que la Clara no pot renunciar a la il·lusió, tantes vegades frustrada, de criar-se el petit encara que només sia pels primers mesos (que segurament seran ben pocs, si és que arriba a un, que jo en dubto molt); afegint-hi aquesta vegada la consideració de tenir encara a casa la dida que cria a l'última nena que no es troba encara en oportunitat d'esser desmamada per un parell de mesos almenys. I tenir a casa dues dides és forta cosa per raons molt vàries.

És per això que de moment no ens determinem d'aprofitar aquesta excel·lent ocasió que vostè amb el seu acostumat bon afecte ens ofereix: i reconeixem ben bé la possibilitat de que no tardem gaire a penedir-nos-en; però ara com ara ni la Clara se resigna a rompre ja del tot amb la seva il·lusió, ni jo tinc cor de forçar-li. Mes no sabríem com dar-li nostre agraïment per l'amical interès que ens demostra, i qui sap si encara hi haurem de recórrer.

Mentrestant, resti en llibertat la seva recomanada i sia lo que Déu vulla. Mes vostè estiga sempre segura del nostre agraïment i disposi de l'amistat de son servidor afectíssim

Joan Maragall

22 abril 1910

Sr. D. Joan Maragall.

Mon distingit i admirat amic:

La feina de *Feminal*, que em té fermada aquests dies al peu de les caixes de la casa Thomas, m'ha privat d'anar personalment a veure'ls, per a adreçar a vostè una súplica de quals resultats d'atenció per part de vostè espero en gran manera.

Haguera deixat passar la febre d'aquests dies per a anar a veure'l la setmana entrant, sinó que la nova que ahir me donaren els diaris, de la justa aplicació que s'ha donat enguany al premi Fastenrath, me posa la ploma als dits a corre-cuita per a parlar-li de la meua alegria.

Vostè no dubtarà de sa sinceritat, si no dubta –com crec–, de la devoció que tinc pel Maragall Poeta, pel Maragall Prosista, i pel Maragall Amic dels qui jo tant estimo i pels qui jo tant estimo i pels qui tant hauré sofert, a l'entrar a junyir ma vida a la seva, pel Maragall espòs d'aquella dolcíssima Clarita i pare del més bell aplec d'infants que mai s'hagi pogut veure, i que tant, tant m'aconsolen i em fan creure que hi ha ditxa sobre la terra, encar...

Perdoni'm Maragall, perdoni'm!

Vostè coneix una veritat, i en gràcia a ella me perdonarà que ara, en aquesta ocasió (que vostè no pot creure interessada) li demani quelcom per a mi, de valia incomparable, i que certament ha d'esser causa d'un gran bé.

És clar que vostè trobarà que jo soc importuna, però... facis càrrec que els qui sentim un apostolat, devenim... egoistes.

Aquest contrasentit és el que em porta a demanar-li la seva cooperació a la meua obra de cultura, en un article per a *La Veü*.

Jo no he demanat mai coses semblants *per a mi*, i menys, a vostè, l'amoïnaria amb pretensions d'aquestes... Emperò no és per a mi, és per a *totes les dones*, és per a la felicitat dels nostres fills que li agrairia en l'ànima que l'incomparable *comandita* del seu nom a l'obra de cultura femenina empresa (no em fa pas res que deixi d'anomenar-me) li dongui valor davant de l'opinió general.

Vostè sap prou lo que se l'estima i se'l venera a Catalunya i fora d'ella... o millor dit, qui sap si vostè mateix n'està ben convençut d'aquesta força que el seu nom dona a totes les coses...!

Jo sí. Per això li adreço aquest prec, i, a l'avançada, li dono a vostè mil i mil mercès amb tota l'ànima.

Envio als d'aqueixa casa beneïda els meus records, i els meus petons per als petitets, aixís com a vostè mon afectuós respecte

Carme Karr

Joan Maragall va ser distingit amb el premi Fastenrath el 1909, any de la primera convocatòria.

28

23 abril 1910

Senyora: Li estimo molt la seva carta. No puc dir-li com m'ha commòs la seva enhorabona que és per mi un mellor premi. Sols voldria esser digne d'ella, que ja fora prou; però procuraré, m'esforçaré en merèixer-la d'aquí endavant tot lo que jo puga.

No cal que li diga amb quin gust correspondré al seu desig de que jo parli públicament de la seva noble empresa d'educació femenina. Si no tardessen molt en sortir impreses les seves conferències, me faria més confiat de parlar-ne dignament el tenir-les a la vista, podent aixís inspirar-me més concretament en elles. Tant més quant crec que fora mellor (si vostè no hi veu alguna urgència) deixar passar la febre electoral, perquè dins ella en els periòdics tot resta confós i qualsevulla cosa que es diga passa superficial i passatgera; a més de que dubto molt de que en la *Veü* insertessen el meu treball fins passat aquest període: en tinc experiència. Excuso dir-li que de tots modos jo faré lo que vostè em mani.

Clara i els nens han estimat molt, com sempre, el seu record. Ells i jo ens encomanem al seu afecte. Vostè estiga especialment segura del de son servidor

Joan Maragall

Karr, Carme. *Cultura femenina (Estudis y orientacions). Conferències donades en l'Ateneu Barcelonès els dies 6, 13 y 20 d'abril de 1910*, L'Avenç, 1910.

29

30 novembre 1910

Sr. D. Joan Maragall

Senyor i amic:

Un seguit de feina aclaparadora me té privat fa mesos d'anar a visitar-los. Per això no m'és possible portar-li jo mateixa el llibret de mes conferències que li ofereixo adjunt, demanant-li per a ell uns moments d'atenció.

Aprofito l'ocasió per a oferir a vostès nostre nou domicili Claris, 70 - 3r. (entre Aragó i València). En aquesta casa humil hi tenen vostès uns bons amics... uns vells i lleials amics.

Si puc, vers mig desembre donaré una altra conferència a la que espero veure'm honorada amb la seva presència. Entretant, com li estimaria que vostè em complís sa promesa, de parlar en *La Veü* de la meua obra!, sobre la qual en Cambó des de Noruega, m'escrivia l'estiu darrer... lo que vostè pot llegir en la carta adjunta, que li prego em guardi esperant una ocasió de retornar-se-la sense por a que s'extraviés... car per a mi és la carta de l'amic tan sincer, un tresor que estimo molt.

Mes millors salutacions a la seva esposa, i els nostres records al cor dels 12 (?) àngels.

Molt afectuosament de vostè a. i s.

Carme Karr de Lasarte

La carta adjunta no s'ha localitzat.

30

[Tarjeta de visita]

6 desembre 1910

Gràcies per la seva atenció, senyora: pel llibre i per la carta d'en Cambó (que li torno adjunta) i és un document d'honra i justícia alhora. Rellegides les conferències me confirmen la impressió d'esser ans que tot un admirable estudi del nostre estat social. Jo ja crec que sembla que hagi perdut l'esma d'escriure pels diaris; però no puc oblidar tampoc el desig de vostè. És un turment

S. afm. Joan Maragall

31

7 març 1911

R/c Claris 70 - 3r.

Senyor En Joan Maragall

Mon distingit i admirat amic. He tardat tant a remerciar-lo del seu valió present de *Seqüències* perquè em creia trobar, entre mes hores de treball, uns moments per a arribar-me a la *Casa del Poeta*. Els dies han anat passant, i hem assaborit els seus hermosos versos, més d'una volta, en família entre els meus fills i el germà Erasme i... no m'ha arribat l'hora grata d'anar-li a dir el nostre agraïment pels dolços sentiments que aquella lectura ens ha portat.

Perdoni'm; i entant restem a l'aguait de l'aclarida que ens permeti anar a saludar-los i reveure (augmentat, crec?) el cor d'àngels que omplena la casa de vostès, rebi amb els meus remerciaments l'assegurança del nostre invariable i afectuós record per a tots vostès

Carme Karr

P.D. Setmanes enrere vaig escriure-li en nom de la Creu Roja espanyola demanant-li (sobre el tema que volgués) unes lletres per a que el gloriós nom de vostè no manqui a la bona obra de la pietosa associació. Me permeto renovar-li aquest prec: algunes ratlles, prosa, vers, castellà, català, com li

sembli..., és una gràcia de caritat que penso no ens voldrà negar, encara que sia quelcom més preuat que l'or lo que li demanem. Mercès.

Erasmè de Lasarte (Barcelona, 1865-1938), cunyat de Carme Karr. Va ser pintor de cert renom a finals de segle XIX i principis del XX. Com assenyala Moreta, es va relacionar amb Maragall de jove, als anys vuitanta, quan les dues famílies es trobaven a les respectives finques de la carretera d'Esplugues (llavors Cornellà de Llobregat). A l'AJM es conserven divuit cartes, escrites entre 1889 (?) i 1901 que mostren un tarannà desenfadat de joventut. Maragall li escriu a Roma.

Moreta, Ignasi. *El pensament religiós de Joan Maragall*. Tesi doctoral, Universitat Pompeu Fabra, 2008, p. 144.

32

Dimecres, 21 de juny [1911?]

Pau Claris, 70, 3r.

Senyor D. Joan Maragall

Molt distingit i benivolgut amic:

Tot ahir que vaig dur a les mans el llibre de Sofia que li envio, pensant trobar un moment lliure per a anar a portar-li. I quan ja creia haver aconseguit una hora de llibertat (doncs tinc *Feminal* en premsa) rebí un recado del p. Miquel d'Esplugues que em feu anar corrents a veure'l. Lo bondadós caputxí, qui m'honora amb un afecte i una ajuda a mes iniciatives que mai sabré agrair prou, va donar-me una nova gratíssima que sabia com podia interessar-me.

D'aquesta nova, i del consell d'en Frederic Rahola, m'és necessari parlar amb vostè, mon bon amic, lo més aviat possible. Estic molt lligada aquests dos o tres dies encara, fins que tinga llest el número. Emperò si vostè tingués la bondat de fixar-me una hora per a veure'l avui, li agrairia en l'ànima.

Mil perdons i altres tants afectes a grans i petits, en el casal de la ditxa.

De vostè atm.

Carme Karr

Sofia Casanova Lutoslawska (Almeiras, A Coruña, 1861 – Pozlan, Polònia, 1958), fou escriptora, periodista i corresponçal de guerra. *Feminal* li dedica la coberta amb una fotografia i un article. Hi ha una altra fotografia de Karr amb Casanovas que deu ser del mateix dia: Casanova s'havia traslladat a Barcelona per assistir al Congrés Hispano-Americà de Tuberculosi. Presidia el Comitè de dames per a la lluita contra la tuberculosi de Madrid. Karr la contactà a través de Francesc Cambó que li escriu: «A l'acabar la campanya electoral vaig escriure a Sofia Casanova per a què em precisés la data de la seva vinguda. No he rebuda encara la contesta. Quan la rebí, li posaré de seguida en coneixement.»

«Sofia Casanova Lutoslawska», *Feminal*, 30 oct. 1910.

Cambó, Francesc. Carta a Carme Karr, 15 maig 1919. Institut Cambó.

33

[Postal. Reproducció d'un quadre de Baldomer Gili i Roig: un llac a l'hora del capvespre]

[Juny] 1911

Moltes felicitats de part de tota la família Lasarte i Karr en la diada de Sant Joan.

34

[Juliol 1911]

Senyor D. Joan Maragall

Molt benvolgut senyor i amic:

He estat aquests dies una setmana a Madrid per l'assumpte tristíssim de que vaig parlar-li, dels fills del meu germà. Me n'he portat dos d'ells, aprofitant l'ausència de l'Erasme, doncs ni ell ni el meu marit comprenen certes obligacions morals entre germans. El fill gran me donarà molts maldecaps, mes demà anirà tancat al col·legi dels salesianos. El petit, que és tot el retrat del meu germà, és una criatura encantadora. El meu pobre germà abatut, mes avui més tranquil sobre la sort dels seus dos fills, va a veure de salvar la noia, que sa mare té a Portugal i ja espera refer-se a prop meu *un poc de llar* amb caliu de família, i treballar ferm.

Mes, és clar!, a mi em cal treballar més, ara per aquest augment de família, i malgrat les promeses d'en Cambó, els Srs del Brusi no em diuen res! No goso tornar a insistir prop d'en Cambó. Si vostè pogués donar-m'hi un cop de mà prop del Sr. Arquer de qui em digué en Cambó que m'escriuria respecte de la meva col·laboració «que ja podia donar per segura» faria una bona obra, i jo n'hi restaria, molt, moltíssim reconeguda.

Li prego que si té algun dia ocasió de parlar amb l'Erasme no li digui res de lo que faig pels meus pobres nebotets. Aquestes coses, la família Lasarte no les perdona. Comprèn ma pena i mon neguit?

I a mi em sembla que així honoro la memòria dels meus pares morts, avis d'aquests pobrets sense mare com dels meus; ai!... Com sense pare!

Vostè que és tot amor pels seus, i tot pietat pels altres, me comprendrà: veritat, amic Maragall?

Jo crec que si vostè pot dir dos mots d'interès al Sr. Arquer, jo tornaré a guanyar aquells 20 durets mensuals del Brusi que ara m'ajudaran més que mai a complir els meus devers maternals.

Mil salutacions i afectes a tots, amb les mercès per a vostè de la seva afm. a i s.

Carme Karr

Emilia Alfonsetti, mare de Carme Karr, va morir el 1866, poc després de néixer ella. El seu pare, Eugène Karr, es

va tornar a casar anys més tard. Karr es refereix al seu germanastre, Eugène Karr. La informació que en dona en aquesta carta era desconeguda: segons Josep M. Ainaud, va marxar al Brasil on va morir-hi. D'altra banda, el pare de l'escriptora havia arribat a Barcelona a principis dels anys 80. Tenia dues foneries que van treballar en diferents projectes de cara a l'Exposició Internacional de 1888, però va morir el 1884. També va ser vice-cònsul de França a Espanya.

Arcadi d'Arquer i Vives de Balaguer (Barcelona, 1967-1931). Vinculat a l'entorn d'Alfons XIII, va contribuir a l'acostament de Francesc Cambó al rei. Va dirigir el *Diario de Barcelona* entre 1917 i 1922 i va tenir diversos càrrecs polítics i empresarials.

Ainaud, Josep Maria. *Carme Karr*. Infiesta, 2010.

35

[Paper amb l'anagrama del Grand Hotel de France. Caunterets]

31 juliol 1911

Dª Carme Karr de Lasarte

Amiga i senyora: Acabo de rebre la seva carta que m'ha segut tramesa aquí, on m'estic prenent aigües. Quan vagi a Caldetes, que penso serà dintre una setmana, suposo que hi veuré el Sr. Arquer que hi acostuma a passar els estius, i amb molt gust faré tot lo que puga en ell per lo que vostè em demana; m'estranya molt que això no sia ja cosa feta de bon principi. Me sembla mellor això que no pas escriure a l'Arquer, havent-lo de veure dintre tant poc temps; i la paraula directa me sembla que sempre és més eficaç. Aixís que li haja parlat, li escriuré a vostè.

I que Déu li donga fortalesa per tanta batalla i de tantes menes, i totes amb tan nobles i generosos fins. Tindrè ben presentes les seves recomanacions de reserva; i desitjo que tot li reïska tan bé com vostè i els seus propòsits mereixen.

Jo resto aquí dos o tres dies encara i després amb un parell o tres de jornades més penso arribar a Caldetes a on, com pertot arreu, resto sempre a la seva disposició son amic i servidor

Joan Maragall

No recordant bé si el seu domicili és Bruc 70, li envio aquesta carta a *Feminal*.

36

Caldetes, 17 agost 1911

Senyora: Vaig rebre la seva atenta postal del dia 11. Jo el dia 8 (havent tornat de Caldetes el 6, i veient que el senyor Arquer no era a Caldetes) havia anat a Barcelona i en l'administració del diari me digueren que el senyor Arquer passava l'istiu a St. Feliu de Llobregat, però venia tots els dies a Barna. No essent-me possible esperar-lo per l'hora que em digueren, li vaig escriure l'endemà des de Caldetes

i fins avui no he tingut contesta perquè, segons me diu, ha estat uns dies d'excursió.

Ara transcribo lo que diu sobre l'assumpte:

«Contestando ahora a lo que me dice de la señora Karr, he de decirle que no he olvidado su recomendación, y si nada se ha hecho hasta el momento es porque estamos atravesando la cuesta del verano que es muy fatigosa para el *Diario* que está, como V. sabe, en período de reconstitución. Le ruego que transmita a esa distinguida señora mi inmejorable deseo de complacerla y mi ruego de que a fin de setembre se me dirija ya directamente ya por mediación de V. y procuraré complacerla en cuanto las fuerzas del *Diario* lo permitan».

Ja ho veu, no són grans esperances, però són esperances. Li convindrà a vostè l'esperar? Jo bé ho desitjaria.

No conec a Caldetes ningú que pugui fer les fotografies que li convenen per *Feminal*. Ni veig ningú que vagi per aquí amb la *màquina*. La veritat és que visc bastant isolat amb els meus. Demà me'n vaig a passar uns quinze dies a Castelltersol perquè la calor de Caldetes me té atuit.

I vostè, com pot resistir-la tan forta aquest estiu, a Barcelona, i treballant? Déu li donga les forces que li calen i que tant se mereix, almenys.

A casa tothom la recorda amb afecte. Jo resto sempre son servidor i amic

J. Maragall

Carme Karr havia col·laborat setmanalment a *El Diario de Barcelona* entre el març i el desembre de 1909. Tot i la insistència, el 1911 no hi torna a publicar.

12 octubre 1911

R/c Claris 70 - 3r

Sr. D. Joan Maragall

Molt estimat senyor i amic:

Vaig veure el Sr. Arquer i va dir-me lo molt que vostè s'interessava per al meu plet. Mercès, de tot cor! No hi ha res resolt encara; mes va semblar-me, dit senyor, sincerament disposat a acollir ma col·laboració, de seguida que s'hagin vençut unes dificultats que estaven a punt de resoldre's quan lo vaig veure l'últim dia de setembre. Déu faci que tot vagi pel camí que ansio!

Oh!... Quins articles tan bells escriu vostè en el Brusi!

Si jo m'atrevis a recordar-li sa promesa d'ocupar-se un poc de mes iniciatives!...

No sap vostè el calvari que estan aquestes passant.

Tinc uns grans enemics d'elles! Un d'ells és *L'acció de les dames catòliques sostinguda pels jesuïtes*. Saben que els bons franciscans estan al meu costat, i vostè no té idea de la guerra sorda que em fan!

Ara, *elles*, prenent els meus programes, volen fer lo que jo volia fer, mes... ja sap vostè com ho agafaran!

El comte de Güell, après d'haver-me tingut 6 mesos entretinguda amb ses promeses (el pare Miquel d'Esplugues s'havia interessat per a mi, prop d'ell), dient-me sempre «a la tornada de fora jo m'ocuparé dels detalls amb el P. Miquel», fa pocs dies, va fer dir an aquest que no podia ajudar-me en res, «perquè tenia masses compromisos».

.....

Per això calia fer-me esperar 6 mesos? El P. Miquel està convençut, com jo, de que per sotamà hi ha un enemic qui treballa contra tot lo que està lligat amb l'obra franciscana.

Jo estic desolada!... I són molts els qui em diuen que si un home com vostè tan estimat i venerat per tothom en nostra terra, parla amb simpatia i la demana per la meva obra, aquesta trobarà qui *la senti*.

Maragall... jo l'hi demano fervorosament.

Llegeixi aqueix fascicle blau del que m'he inspirat molt, i aqueixa fulla meva. Vostè recordi, après, les meves conferències, i la carta d'en Cambó!

Fa dos anys i mig que treballo sens repòs per lo mateix, i ho creurà?, i no he trobat més que *cent duros!*... I gent que m'escriu coses com aqueixes que li envio i li prego que guardi, doncs són documents preciosos!

M'aconsellen que marxi de Catalunya i vagi a Madrid a veure... No tinc el cor de fer-ho, jo que no tinc una gota de sang catalana en les venes, mes que tinc en elles l'amor per aquesta terra ingrata!

I malgrat tot... haig de morir sense veure realitzat el meu ideal de tota la vida?...

Passat l'amable entusiasme (?) que semblaren aixecar mes conferències, qui s'ha posat al meu costat? La carta és ruda per a mes forces agotades, per cinc anys d'estèrils esforços, en *Feminal*. Estèril per a mi; no per a les altres qui han collit els fruits de la llavor per mi plantada. Vostè sap que de *Feminal* han sortit totes les obres que per a la dona existeixen avui; aqueixes obres, jo he ajudat a fer-les créixer, i els hi he procurat proteccions i diners, a més de tota propaganda que sempre els hi dedico. Doncs... enteri's de com ajuden a lo meu aqueixes dones... tan catòliques com la senyora Verdagner i Callís i la Sra. Monserdà; i... no diem res de les que no tenen res que agrair-me, i de les qui m'han sol·licitat per a que m'ocupi de llurs *Interiors*, bones obres, etc. etc... I que *ni una sola* m'ha retornat firmada la fulla que els he enviada!

És més: guardo religiosament una *cariñosa* carta de la Sra. Verdagner anunciant-me que la seva obra havia rebut un donatiu anònim de 40.000 pessetes. «*Ja sé que li faré denteta* –diu pietosament–, emperò vull que sia vostè la primera en saber-ho, perquè sé que de totes maneres se n'alegrarà perquè això és una prova de que en nostra terra encara hi ha qui s'entusiasma pel feminisme». Sense comentaris.

Li escric tot això... quan podria dir-li tantes i tantes altres coses, amargues proves de lo que sofreixo en lo millor de mes esperances. I no vaig a veure'ls a vostè i als seus, Maragall, perquè estic massa trista, i em semblaria una profanació entrar en sa casa beneïda amb tantes negrors i desencants en l'ànima.

I si vostè sabés el desig que tinc d'anar *me retremper* en la *Casa del poeta*; i veure la seva ditxa i besar els seus fillets...

Me cal molt de coratge, Maragall, molt per a viure lluitant aixís, entre tanta injustícia i tantes misèries!...

Vinc a vostè, demanant-li per darrera volta que m'ajudi. Jo tinc una última fe, posada en la paraula sempre tan serena, tan lleal, tan vibrant d'honradesa i d'altruisme.

Se'n recorda, ai?, que vostè havia promès ocupar-se en la premsa dels meus ideals?

Faci aquesta obra tan bona, Maragall, i vostè en trobarà la recompensa en ses filles i en les meves.

A tots, els millors records i... mercès!

Carme Karr

En parlar del calvari, Karr es refereix a l'escola-residència d'educació per a noies d'entre 13 i 18 anys que feia temps que havia projectat. Finalment, el 1913 es va constituir amb el nom «La Llar. Residència per a estudiantes i Ateneu femení». Estava situada al carrer Guillem Tell, 8-10 de Sant Gervasi, i comptava amb subvencions de l'Ajuntament de Barcelona, de particulars i del Protectorat de Senyores presidit per Donya Pau de Borbón, princesa de Baviera.

L'expressió «llurs *Interiors*» fa l'ullet a «Interiors barcelonins», una secció, no fixa, de *Feminal* que oferia un reportatge fotogràfic de les cases dels burgesos i nobles de la ciutat.

La Sra. Verdaguer és Francesca Bonnemaïson i Farriols, casada amb Narcís Verdaguer i Callís del partit de la Lliga i fundador de *La Veu de Catalunya*. Bonnemaïson hi signava articles amb el nom de Franar. El 1909 funda l'Institut de Cultura de la Dona. Aquesta carta mostra la rivalitat que s'interposa entre elles pels seus respectius projectes.

Sra. Dª Carme Karr de Lasarte

Bona amiga i senyora: La seva bella carta, m'ha commogut i m'ha entristit; no perquè em vingués de nou res de lo que m'hi diu ni res de lo que diuen les que m'inclou en ella i que li torno adjuntes, sinó perquè se m'ha fet vivament present una altra volta aquesta lluita desesperada que vostè sosté des de fa tant temps per la nostra reforma social; i perquè –li confesso– jo mateix he anat perdent la fe en la nostra gent per tot lo que sia obra col·lectiva i desinteressada.

Aquest estat del meu esperit se reflectava ja en el primer article de la meva nova col·laboració en el *Diario* –la «Vuelta al caos» del 6 de juliol– i explica la girada que en ell iniciava, i després he seguit, cap a la reforma individual, que entre nosaltres me sembla qüestió prèvia a tal intent social. Això li

explicarà que en els meus articles no hagi tractat de l'obra de vostè ni de cap altra semblant –almenys exteriorment– de tantes per les quals se m'ha demanat igualment l'ajuda de la meua ploma. És que he perdut la fe en l'eficàcia de tot lo que jo pogués dir, per semblants coses, i sense aquesta fe, amb quin ànimo m'havia de posar i escriure ni amb quin resultat? Considero, doncs, inútil tocar aquesta corda, i si sols pel meu gran desig de complaure a vostè, d'ajudar-la en la mida de les meves forces –i Déu sap si ho voldria per l'admiració que li tinc i la gratitud que li servo per lo bona que vostè sempre ha sigut amb mi i amb tots els meus– si sobreposant-me –dic– al meu descoratjament tractés d'alçar la veu en favor de la seva obra, estic segur de que sobre el fracàs del meu intent se m'aixecarien entorn un veritable vesper de pretensions semblantes que ja m'han sigut formulades de temps amb gran insistència –encara que incomparablement amb menys fonament moltes d'elles– i que, tant si les atenia com no, esterilitzarien la mica de crèdit que encara puga tenir la meua paraula per l'única obra en la que servo alguna fe, la de remoure els esperits envers la reforma individual: una fe molt relativa –li confesso amb tristesa– tractant-se d'un poble tan eixut com aquest, però al capdavant alguna fe. El dia en què jo concretés les meves excitacions generals a l'amor i al revivament de tot l'esperit, a una obra tan concreta i personal com la de vostè, n'hi hauria prou amb això perquè ja ningú m'atengués ni en quant a ella ni en quant al fonament general de totes les bones obres. La demostració anticipada de lo que dic està en la futilitat que vostè tan bé descriu de part de tants elements, tan poderosos; està en les cartes mateixes que em comunica; està en tants fets de cada dia en els que l'enveja catalana se mostra arrogant i destruint tota iniciativa i tot prestigi individual aplicat a una obra concreta social.

L'obra del publicista aquí sols pot esser, doncs, al meu entendre, aixafar el cap d'aquesta incivilitat nostra, i això sols pot fer-se ometent curosament tota particularització: d'altre modo el drac, ferit, encara massa en viu, ben lluny d'esser vençut, devoraria e[!] Sant Jordi que fos que si li encarés.

Obres com les que vostè es proposa s'han de començar –almenys entre nosaltres– molt humilment, quasi ocultament, entorn d'una petita llar, acoblant-se una família, dues, tres, i eixamplant-se a poc a poc, però fermament, per purs afectes personals, sense dir-ne ni una paraula al públic fins que l'obra ja no necessiti del públic, i el públic la conega prou poderosa per sentir que és ell qui necessita d'ella. O això, o el donatiu únic, enorme, escandalós, d'un milionari; això també subjuga de vegades a la nostra gent.

Li he parlat amb el cor a la mà, bona amiga. Vostè el té prou gran per admetre'n la raó, o per reconèixer almenys la sinceritat en l'errada i excusar-la, sense dubtar un punt de l'amistat de son servidor

JM.

El substantiu «obra» és ratllat a l'original.

C/ Claris 70-3r

Amic Maragall:

He rebut sa resposta, que agraeixo i acato.

Si vaig permetre'm invocar la seva ajuda fou perquè el dia de ma darrera conferència, quan en l'Ateneu, vostè, en Miquel S. Oliver i en López Sagreda estaven prop meu, prometeren ocupar-se en la premsa de mes iniciatives i d'això fa un any i mig; una vegada, fa ja alguns mesos, vaig permetre'm recordar-li la promesa, responent-me vostè que estava absolutament retret i no escrivia enlloc. I si de nou no l'hagués vist reprendre la ploma, no haguera insistit.

Comprenc lo que em diu i les excuses que em dona, me semblen totes justificades.

D'un altre que *no fos vostè* jo les ajuntaria... p. ex. a les cartes que li he enviades en què, qui d'una manera, qui d'una altra me diuen: «no pensem com vostè, i els boigs se'ls aïlla».

De vostè, no em resta cap dubte de que no és per manca de simpatia per la meva obra ni per mi, que vostè es retreu i encara que sia el resultat el mateix per a mi i la meva obra, quin altre remei me resta més que dir-li: «Maragall... vostè creu obrar bé aixís, sia lo que Déu i vostè volen, seguiré *sola* mon calvari, sense trobar l'ajuda d'un Cirineu»!

Comprenc que molts, com jo, li han demanat l'apoi de la seva ploma, i que de fer-ho per a mi, hauria de fer-ho per a tots, i que vostè no pot convertir-se en Lohengrin de totes les obres socials.

Jo, particularment, no aspiro a altra cosa que a conservar la seva amistat de tants anys ha nascuda!... I si moro, a la tarea, que pugui vostè parlar del calvari que hauré passat per ella, i que pocs saben com vostè.

Mes ja que vostè apostola per la pura reforma de l'individu (ideal que tota la meva obra comparteix); ja que vostè treballa per aixecar la nostra civilització... deixant de banda obres concretes i individus... és demanar-li massa que algun dia s'ocupi de la dona...? O és que vostè creu que hi ha en el món gaires *Claras?*...

El meu somni és que n'hi hagin força de dones que s'assemblin o s'apropin a la seva per a que sien *mares* com ho és la dels seus fills, i per a que a Catalunya la llar d'en Maragall no sia l'única llar model..., ai!, sense gaires imitadores!

Res més.

Ja no l'amoïnaré mai més, Maragall. *N'hi* dono la paraula. Mes ans de cloure tan trist incident, llegeixi encara aqueixa caritativa tant com melosa *carta* que vaig creure encloure amb les altres i restà aquí sobre una taula.

An aqueixa carta vaig respondre una cosa aixís:

«No m'ha *fet denteta*, aqueix donatiu. Si jo hagués estat rica, tal vegada mon nom haguera estat el qui s'amaga. I me n'alegro tant més, que estic convençuda d'haver contribuït amb la gran propaganda que

ma ploma i ma paraula han fet a la seva obra, a què una bona ànima l'ajudés a fer-la créixer».

Maragall: llegeixi lo que es diu d'això en el núm. de *Feminal* del maig darrer.

I després, torni'm-la, aqueixa *piadosa* carta s.l.p. amb el programa del *Foyer* que segurament no li serà de cap utilitat.

Perdoni'm, ara, de tot; quan *pugui*, ja anirem a veure'ls. Entretant, si no vol entristir-se, oblidí'm *com a feminista*, i recordi'm i amb lo bon afecte de sempre, com a amiga devotíssima i s.

Carme Karr

Ah! A propòsit, sap quines varen esser les úniques dones *amigues* (?) qui no assistiren a l'estrena de la meva obreta al Romea, excusant-se'm i tornant-me les localitats?

Dª Dolors Monserdà de Macià i sa família.

Dª Palmira Ventós (Felip Palma).

Dª Narcisa Freixas, además de la Sra. Verdaguer i *les intel·lectuals, mes companyes*.

Al número de *Feminal* de maig, Karr fa esment del donatiu rebut, felicita el donant anònim i comenta que ningú s'ocupa de la dona burgesa, mentre l'obrera i la menestrala reben ajuts.

Foyer. Revista setmanal il·lustrada i de teatres. Es publica a Barcelona l'any 1910 i sols se'n coneixen cinc números. Es componia de dotze pàgines i un fulletó. Va ser una de les primeres revistes que també dedicava articles al cinema.

Els ídols es va estrenar el mes de maig de 1911 al Teatre Romea de Barcelona, amb Emília Baró i Montserrat Faura. En un ambient burgès, mare i filla manifesten les infidelitats dels seus respectius marits, però la indignació no porta a la separació, sinó a abocar-se al rol de mare. Francesc Cambó li alaba l'obra: «I ara, després, d'aquest preàmbul, permeti'm que la felicités sens reserva pel seu ensaig dramàtic *Els ídols*. Jo tinc que confessar-li que el modern teatre català em mereix un pobríssim concepte: raríssimes vegades porta a l'escena un tros de la nostra vida actual. L'ensaig de V. n'és una brillantíssima excepció. Allò és vida i vida nostra de la Barcelona d'avui; de la gent de carn i ossos que tractem cada dia. I serà V. la que haurà d'ensenyar als nostres autors dramàtics la riquíssima mina casi verge d'assumptes teatrals que ofereix la vida barcelonina d'avui!

Beltrán Catalán, Clara; Sánchez Saulea, Sebastià. «*Foyer*: una desconocida revista de espectáculos en torno a 1910». *Emblecat. Revista de l'Associació Catalana d'Estudis d'Emblemàtica. Art i Societat*, núm. 5, 2016, p. 163-188.

Cambó, Francesc. Carta a Carme Karr (s. d.), Institut Cambó.

Karr, Carme. «Per l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular per a la Dona», *Feminal*, núm. 50, maig 1911.

— *Els ídols*, L'Avenç, 1911.

— *Els ídols*. Reproduït dins *Pioneres modernes. Dotze autores de l'escena catalana 1876-1938*, a cura de Mercè Ibarz. Tarragona, Arola, 2020, p. 287-301.

Perdoni'm si li envio a recollir el programa de *Foyer* que vaig enviar-li amb una primera carta. És que el necessito per a completar l'article començat i que haig d'enviar demà, a *La Actualidad*.

Mil bons records i excuses de sa molestosa amiga

Carme Karr

La Actualidad era un magazine dedicat a les arts gràfiques, la pintura, la fotografia, música... Carme Karr n'era col·laboradora. El 1913 va escriure sobre la pintora Pepita Teixidor.

41

[Tarjeta de visita]

17 octubre 1911

Li volia enviar els *Foyers* i la *Revue hebdomadaire* que m'havia deixat abans i ara li adjunto, contestant al mateix temps la seva carta amable i dolorosa. Mes ja en parlarem si tinc el gust de veure-la. Estiga, entant, segura de la bona amistat de son afm.

La *Revue hebdomadaire* (París, 1892-1939) fou una revista literària que, el 1908, va absorbir *Le Monde moderne et la femme d'aujourd'hui*.

42

[Carta publicada a OC I, 1001-1002]

18 octubre 1911

Dª Carme Karr

Bona amiga i senyora: Ara m'adono que al tornar-li els fascicles que em demanava m'he descuidat d'adjuntar-hi la carta inclosa en la de vostè i que li torno amb aquesta.

Lo que volia dir-li al tornar-li tot plegat era que la seva carta m'havia adolorit, encara que no sorprès perquè és allò que diu Thoas a la *Ifigènia* de Goethe:

El qui refusa, en va diu moltes coses,
l'altre només sent el *no*...

Ja ho sabia jo, això; però no me n'ha dolgut menys el disgust de vostè; i de l'estat d'esperit promogut en mi per aquesta causa i per altres que han coincidit amb ella de procedència molt diversa, però de fons semblant, n'ha sortit el meu article «Rèplica» pel *Diario* del vinent dijous. Vostè no se n'ha de

prendre més que la part en que vull justificar-me, perquè en la motivació, com li he dit, hi entren agrors que, encara que s'assemblin algunes a les que em podrien venir de la seva carta, són de molt diferent procedència. De vostè, me'n pot venir dol, mai agror: com a vostè de mi li poden venir excuses, mai recriminacions. Vegi doncs en mon article sols aquelles.

Jo li dono moltes mercès de que, després de tot, vulla seguir afavorint-me amb la seva amistat: i estic segur de que vostè no ha dubtat ni un moment de la del seu servidor

J. Maragall

El segon vers del díptic de la *Ifigènia*, que s'ha tornat a publicar recentment, en realitat diu: «el rebutjat sols sent el "no"».

Goethe, J. W., *Ifigenia a Taurida*, trad. de Joan Maragall, L'Avenç, 1898.
— *Ifigènia a Tàurida*, trad. de Joan Maragall, a cura de Francesco Ardolino. Comanegra-Institut del Teatre, 2020.
Maragall, Joan. «Rèplica», *Diario de Barcelona*, 19 oct. 1911.
— «Carta a una senyora». *Diario de Barcelona*, 9 nov. 1911.

43

18 octubre 1911

No, Maragall, no!... No em tingui rancúnia per haver sigut causa de pena per a vostè!

Procuri oblidar aqueix incident de nostra amistat, i tornem a col·locar-la com era, abans de que jo li demanés lo que, en realitat, veig que no devia haver demanat.

«Una obra per un home. Un home per una obra!».

És cert.

No té d'agrair-me que, després d'això, segueixi estimant-los igual a vostès tots.

Com, per un instant, podia dubtar de que per un refús havíem de canviar els uns pels altres?

Tot queda com abans... vostè fent sa tasca de civilitat... i jo la meva, més modesta i més dolorosa i més difícil, perquè soc dona i porto en les venes sang d'altres races més entusiastes, més idealistes sens dubte...

Li prego que llegeixi també l'article que he publicat aquesta setmana en *La actualidad*, i el que sortirà la vinenta.

No recordo els conceptes de la meva carta. Fa una temporada estic tan amargada per tantes coses!... Perdoni lo que pot haver-lo apenat, d'ella.

Entre altres coses, mon digne cunyat Erasme ha renyit amb mi perquè he recollit els meus nebotets, i vull fer-ne uns sers honrats...

Me diuen que no puc fer aquestes coses, perquè a casa no tenim diners per això, i que el meu treball el dec als meus fills.

Potser tenen raó... però jo no he sabut tenir-la aqueixa raó davant del meu pobre germà i d'aquests fills sense mare.

Això també és una espina après d'haver viscut un any sofrint les impertinències, exigències i errors d'educació d'un *solterón* a qui el meu marit, malalt sempre!, volgué confiar la direcció (!) moral i econòmica d'aquesta casa.

Avui, el meu pobre Pepe ha comprès l'error, perquè ell és un malalt del cap no del cor. Mes és tard. És sempre tard per a mi, en tota cosa!! Excusi'm novament, i solament li demano que si l'ocasió es presenta faci memòria de mi als del *Diario*. Gràcies, i records afm.

Carme

Karr va enviar a Enric Prat de la Riba una carta per reforçar la seva argumentació perquè des de la Mancomunitat Prat de la Riba «salvés» La Llar que considera la veritable «escola de la dona»: «Vulgui, Sr. Prat, fer la mercè de no oblidar la seva promesa! Salvi La Llar, ja que en té el poder i Déu li tornarà el gran bé que amb això faci!».

La actualidad. Revista mundial de información mundial. Oferia informació en tots els àmbits d'actualitat; també sobre la dona. Va ser un dels primers magazins amb destacades fotografies, inici del fotoperiodisme. Va néixer el 1906 i, el 1909, n'esdevé director Josep Roca i Roca.

Karr, Carme. Carta a Enric Prat de la Riba, 6 març 1915. Fons ANC1-137 Enric Prat de la Riba.

Avui, 11 novembre 1911

Senyor D. Joan Maragall

Benvolgut senyor i amic:

Per haver-me atardat ahir vespre a la Vilana no em fou possible anar-los a veure com em proposava.

Vegi si pot complaure'm en lo que de vostè em demana l'adjunta carta que motivava ma visita.

Soc corresponsal de les publicacions de la casa Merelo, i *Mundial*, que vostè coneix (i si no, aquí n'hi deixo un exemplar), és dirigit per Rubén Darío.

Si no té a mà la prova fotogràfica que li demano, serveixi's indicar-me a quin fotògraf haig d'adreçar-me per a obtenir-la.

Mil perdons i mercès. Els nostres amics Moner m'encarregaren dir-li que probablement¹ demà diumenge a les 5 de la tarda, Mercè tocarà la gran sonata per a el Rd. Fra Miquel d'Esplugues, i que els seria a n'ells i al Provincial dels franciscans un gran goig la seva assistència.

Tinc moltes altres coses que dir-li i espero un moment lliure per a poder-me'l donar de festa a l'anar a veure'ls.

Mil bones salutacions per a vostè i la seva esposa, amb afectes i besos als fills de nostra part a tots.

Sempre de vostè a. i s. afm.

Carme Karr

¹ Si algun canvi hi hagués, ho sabria demà matí.

He llegit sa «Rèplica». Jo crec encara en la força de les col·lectivitats, crec en la *meva* obra col·lectiva i sobretot crec, *per a ella, més en mi* que en els individus.

No crec en l'eficàcia del sant egoisme que vostè predica tan bellament a Mercè Moner, mes crec en la gran veritat que tanquen les seves paraules †cobertes†, perdoni'm!... de noble misantropia. Això que he dit, tal com el sento, no és un contrasentit.

Molt aft. de vostè a.

CK

Si tinc la fortuna de que vostè me pugui complaure en lo de la fotografia, voldria posar-m'hi dos mots de record, i aixís, essent meva, la casa Merelo me la tornaria?

La Vilana era el nom de la finca de Barcelona on vivia la pianista figuerenca Mercè Moner Raguer.

Leo Merelo & Guido Fils eren els editors de *Mundial. Magazine de Arte, ciències, historia, teatres, actualidades, modas*. Publicat a París i dirigida per Rubén Darío. El primer número és del 1r de maig de 1911. Tenia corresponsalies a Sud-amèrica i Espanya. Se'n van publicar quaranta números, fins a l'agost de 1914, coincidint amb la Primera Guerra Mundial. Per promocionar la revista, Darío va fer una gira per Espanya i Amèrica; i a Barcelona va conèixer Carme Karr.

Hernández de López, Ana María, *El Mundial. Magazine de Rubén Darío*, Mississippi State University, 1989.